

2004 METŲ ISTORIJOS VALSTYBINIO BRANDOS EGZAMINO REZULTATŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

Audronė Čižauskienė, Saulius Jurkevičius, Liucija Pobedinska, Jūratė Šačkutė

KOKYBINĖS ANALIZĖS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI. ŠALTINIAI

Istorijos valstybinio brandos egzamino kokybinės analizės tikslas parodyti, kokie mokinių gebėjimai buvo tikrinami, kokias jie parodė žinias ir gebėjimus, išnagrinėti kiekvieną klausimą įvairiais aspektais bei pateikti rekomendacijas mokytojams, mokiniams ir užduočių rengėjams.

Atliekant istorijos valstybinio brandos egzamino rezultatų kokybinę analizę, buvo keliami tokie konkretūs uždaviniai:

- nustatyti, kokius mokinių gebėjimus tikrino užduotyje pateikti klausimai;
- nurodyti jų privalumus ir trūkumus;
- įvardyti mokinių gebėjimus, dažniausiai besikartojančias klaidas bei pateikti mokiniams rekomendacijas, kaip geriau pasiruošti istorijos valstybiniam brandos egzaminui;
- išanalizuoti užduotį dalykiniu aspektu;
- palyginti 2004 m. istorijos valstybinio brandos egzamino užduotį su praeitų metų užduotimi, nurodant esminius pasikeitimus ir pagrindines užduoties kaitos tendencijas;
- pateikti rekomendacijas mokytojams, į kokius ugdymo aspektus reikėtų atkreipti daugiau dėmesio;
- pateikti rekomendacijas užduoties rengėjams, kaip būtų galima tobulinti egzamino užduotį.

Atliekant istorijos valstybinio brandos egzamino kokybinę analizę remtasi tokiais šaltiniais:

- 2004 m. istorijos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė.
- 400 kandidatų darbų, kurie atsitiktinai buvo atrinkti istorijos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinei analizei.
- 2004 metų brandos egzaminų programa. Vilnius, 2003.
- 2003 m. istorijos valstybinio brandos egzamino užduoties dalykinė analizė. Vilnius, 2004.

EGZAMINO UŽDUOTIES PIRMOSIOS DALIES VERTINIMAS

Egzamino užduoties pirmąją dalį sudarė 30 klausimų. Kiekvienas klausimas turėjo keturis pasirenkamuosius atsakymo variantus, kurių vienas buvo teisingas. Ši užduoties dalis tikrino mokinių žinias bei gebėjimą jas taikyti. Pirmosios dalies klausimai buvo įvairaus sunkumo: vyravo optimalūs klausimai, tačiau nemažą šios užduoties dalį sudarė sunkūs klausimai. Pirmosios egzamino dalies klausimai gerai koreliavo su antrosios egzamino dalies klausimais pagal sunkumą.

I dalies klausimų (1–30) pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc.)	Sunkūs (20–40 proc.)	Optimalūs (40–50 proc.)	Lengvi (60–80 proc.)	Labai lengvi (80 proc.)
2, 15	6, 9, 10, 13, 16, 17, 19, 22, 23, 25, 26	1, 4, 5, 8, 11, 12, 14, 18, 20, 21, 24, 27, 28, 29	3, 7, 30	–
Iš viso 2 (6,6 proc.)	Iš viso 11 (36,6 proc.)	Iš viso 14 (46,6 proc.)	Iš viso 3 (10 proc.)	

1 klausimas mokiniams buvo vidutinio sunkumo (optimalus). Jis reikalavo nurodyti kokie reiškiniai, įvykiai būdingi LDK Jogailos valdymo metais. 42 proc. mokinių žinojo, kad tuo metu pradėjo formuotis luominė visuomenės struktūra. 42 proc. mokinių klydo ir nurodė, kad bajorų dvaruose atlikta Valakų reforma arba Livonija prijungta prie LDK. Neteisingi mokinių atsakymai rodo, kad Jogailos valdymo laikotarpis (XIV a.) yra maišomas su XVI a. įvykiais.

2 klausimas reikalavo nurodyti, kas būdinga Senovės Romos respublikiniam valdymui. Reikėjo ne tik žinoti senovės Romos valstybės raidos etapus, bet ir suvokti respublikinio valdymo ypatybes. Klausimas buvo vienas iš sunkiausių. Tik 16,75 proc. mokinių atsakė teisingai. Dauguma klydo nurodydami, kad Romos respublikos laikais patricijų teisėms ginti buvo renkami liaudies tribūnai. Klysta, nes nesuvokta patricijų sąvoka, mat kilmingųjų teisės vargu ar galėtų ginti liaudies tribūnai.

3 klausimas buvo lengvas, nes kapitalizmo santvarkos pradžios ypatumus geba nurodyti 64,25 proc. mokinių.

4 klausimas mokiniams buvo nesunkus. Klausimas reikalavo žinoti, kada Europoje buvo Švietimo amžius, ir nurodyti, koks architektūros stilius vyravo tuo metu. Daugiau kaip pusė laikusiųjų žino, kad tai klasicizmo stilius. 28,25 proc. mokinių manė, kad tai renesanso architektūros stilius. Tai rodo, kad mokiniai nežino, jog Renesanso epochos pabaiga siejama su XVII a. pradžia.

5 klausimas reikalavo nurodyti pramonės perversmo Europoje padarinių. Klausimą teisingai atsakė 40,50 proc. mokinių. Taigi jis nebuvo sunkus. Tačiau beveik tiek pat mokinių (38,50 proc.) rinkosi klaidingą atsakymą, kad pramoninis perversmas Europoje lėmė pirmųjų manufaktūrų atsiradimą. Klydo, nes tapatino pramonės perversmą su kapitalizmo pradžia ir jo ypatumais.

6 klausimas buvo sunkus, nes reikėjo gerai išmanyti LDK vykusį reformacijos judėjimą, kitas tuo metu LDK vyravusias krikščionybės sroves ir žinoti terminą *unitai*. 35,75 proc. mokinių gebėjo nustatyti, kad tai reformacijos laikų terminas, bet klydo įvardydami unitus, – juos laikė protestantizmo atstovais, o ne stačiatikiais.

7 klausimas buvo lengvas. Mokiniai gerai suprato, kodėl buvo ieškoma „Naujojo pasaulio“, nes 76,75 proc. atsakė teisingai. Tarp klydusiųjų apie 10,75 proc. manė, kad ieškoti naujo pasaulio reikėjo, nes turkai buvo užvaldę jūrų kelią į Indiją. Klydo, nes nežinojo, kad musulmonai buvo užvaldę ne jūros, bet sausumos kelius į Rytų turtingus kraštus.

8 klausimas reikalavo suprasti naujųjų amžių sąvoką bei gebėti iškirti esminius įvairių laikotarpių žmonijos civilizacijos pasiekimus. 45 proc. teisingai nurodė, kad naujaisiais laikais pasaulėvaizdį labiausiai veikė heliocentrinio pasaulio modelio ištvirtinimas. Tačiau 23 proc. naujuosius laikus siejo su vienuolynų mokyklų švietimo sistema, 19 proc. – su geocentrinės teorijos sukūrimu, 11 proc. – su Karolingų renesansu. Be to, šis klausimas reikalavo gerai žinoti tokias sąvokas kaip geocentrinė ir heliocentrinė sistemos, gebėti priskirti atitinkamam laikotarpiui Karolingų renesansą bei vienuolynų mokyklų švietimo sistemą.

9 klausimas reikalavo žinoti ne JAV pilietinio karo smulkius įvykius, o suprasti esminius dalykus, t. y. suvokti to meto laikotarpį. Tik 25,5 proc. mokinių nurodė, kad pilietinio karo metu išsaugotas valstybės vientisumas. Net 39,2 proc. mokinių pilietinį karą susiejo su konstitucijos priėmimu. Tai dažnai pasitaikanti klaida,

kai mokiniai JAV pilietinį karą maišo su JAV nepriklausomybės karu. Taip pat dalis mokinių nežino tokių sąvokų kaip konfederacija ir visuotinė rinkimų teisė.

10 klausimas, kaip ir 9 klausimas, reikalavo suvokti Prancūzijos didžiąją revoliuciją ir esminius to meto įvykius ir pasikeitimus. Šis klausimas buvo sunkus, nes teisingą atsakymą nurodė tik 35,5 proc. mokinių. 25,7 proc. mokinių nurodė, kad Prancūzijos didžiosios revoliucijos priežastis buvo bajorijos ir dvasininkijos privilegijų panaikinimas. Šio atsakymo pasirinkimas rodo, kad mokiniai nesupranta esminių revoliucijos raidos etapų bei įvykio priežasčių ir pasekmių ryšio. Galbūt dalis mokinių įdėmiai neperskaitė klausimo formuluotės.

11 klausimas. Mokiniai turėjo nurodyti, kad Abiejų Tautų Respublikos 1791 m. gegužės 3 d. konstitucija įteisino valdžių padalijimo principą. 44,5 proc. mokinių teisingai atsakė į šį klausimą, tačiau 29,7 proc. nurodė, kad konstitucija panaikino bajorų luomines privilegijas, 14,5 proc. nurodė, kad konstitucija įtvirtino absoliutinę monarchiją, 10,7 proc. nurodė, kad konstitucija panaikino baudžiavinę valstiečių priklausomybę. Šis klausimas reikalavo suvokti esminį konstitucijos veikimo principą. Kiti pateikti atsakymai visiškai neatspindėjo konstitucijos esmės. Tai rodo, kad didelė dalis mokinių nesuprato konstitucijos esmės ir pasirinko atsakymus, kurie iš esmės atspindėjo kitą laikmetį.

12 klausimas reikalavo nurodyti, kuris procesas ar įvykis turėjo įtakos Vilniaus universiteto įkūrimui. Teisingą atsakymą pasirinko 49 proc. mokinių, nurodę kontrreformacijos judėjimą. 25,7 proc. nurodė Edukacinės komisijos veiklą, 13 proc. – švietėjų idėjas ir 12 proc. jėzuitų ordino uždraudimą. Pateiktuose neteisinguose atsakymų variantuose atspindėjo procesai ir įvykiai iš skirtingų istorijos laikotarpių, kurie nesisieja su Vilniaus universiteto įkūrimu. Galima teigti, kad dalis mokinių negeba susieti procesų chronologinės eigos bei nežino Vilniaus universiteto įkūrimo metų.

13 klausimas. Reikėjo nurodyti, koks sprendimas buvo priimtas Potsdamo konferencijos metu. Teisingą atsakymą pasirinko tik 26,5 proc. mokinių, kurie nurodė, kad buvo siekiama panaikinti vokiečių karinę pramonę. 31,2 proc. nurodė antrąjį frontą, 22,5 proc. nurodė NATO karinio bloko įkūrimą, 19,7 proc. – Lenkijos rytinių sienų praplėtimą. Tokie atsakymų pasirinkimai rodo, kad dalis mokinių nežino, kada vyko Potsdamo konferencija, ir sieja ją su įvykiais, kurie buvo prieš ar po šios konferencijos. Pasirinktas atsakymas, kad buvo siekiama praplėsti rytines Lenkijos sienas, rodo, jog mokiniai neįdėmiai perskaitė klausimą arba iš esmės nesuvokia pertvarkymų Europoje, vykusių po Antrojo pasaulinio karo.

14 klausimas reikalavo nurodyti XX a. 4-ojo dešimtmečio JAV raidos bruožą. 51,2 proc. mokinių nurodė teisingą atsakymą – valstybės vaidmens išaugimas ekonomikoje. Tačiau net 32 proc. pasirinko Maršalo plano įgyvendinimą, 14,5 proc. – aktyvų JAV dalyvavimą Tautų Sąjungos veikloje ir tik 2,2 proc. nurodė valstybės socialinio draudimo sistemos panaikinimą. Pastarasis pasirinkimo variantas beveik nefunkcionavo, nes jį pasirinko tik 2,2 proc. mokinių. Maršalo plano įgyvendinimo pasirinkimas rodo, kad dalis mokinių greičiausiai maišo dešimtmečius arba paprasčiausiai nežino, kada šis planas buvo įgyvendintas. Taip pat daliai mokinių yra nežinomas faktas, kad JAV Tautų Sąjungos veikloje nedalyvavo.

15 klausimas iš testo dalies mokiniams buvo sunkiausias. Teisingą atsakymą, kad valstiečiai turėjo teisę sudarinėti sutartis, nurodė tik 16 proc. mokinių. 39,7 proc. pasirinko atsakymą, kad valstiečiai gavo žemės be išpirkos, 28 proc. – privalėjo išsipirkti asmens laisvę, 16,2 proc. – galėjo atsisakyti rekrutų prievolės. Pasirinkti neteisingi atsakymai rodo, kad didelė dalis mokinių nesupranta baudžios panaikinimo sąlygų. Galbūt teisingas atsakymas skambėjo neįprastai, tačiau neteisingi atsakymai labai nedera su baudžios panaikinimo sąlygomis. Mokant reikėtų labiau akcentuoti šį įvykį. Be baudžios panaikinimo neįmanoma atskleisti 1863/64 m. sukilimo priežasčių ir eigos.

16 klausimas mokiniams buvo sunkus. Reikėjo suprasti 1830–1831 m. sukilimą, žinoti sąvoką „socialinis sluoksnis“ ir nustatyti, kuris socialinis sluoksnis aktyviausiai dalyvavo šiame sukilime. Teisingai atsakė tik 30 proc. mokinių. Dauguma nurodė valstiečius. Šio klausimo skiriamoji geba buvo prasta – tik 21,67 proc.

17 klausimas taip pat buvo sunkus. Tik 39,25 proc. teisingai susiejo baroko kultūros formavimąsi su laikmečiu, kada vyko karai su Rusija ir Švedija. Tai rodo, kad mokiniai sunkiai geba jungti epochos įvykius su svarbiausiais to meto procesais.

18 klausimas. Pusė mokinių (51,75 proc.) teisingai nurodė, kad po Antrojo pasaulinio karo paleistas pirmasis dirbtinis palydovas, bet šio klausimo skiriamoji geba tik 25,83 proc. Mokiniai gerai žino XX a. mokslinius išradimus, bet negali jų nurodyti, kai duotas konkretus laikotarpis.

19, 20, 21, 22 klausimai reikalavo gebėjimo susieti įvykius ir procesus su konkrečiais Lietuvos istorijos laikotarpiais. Šias užduotis teisingai atliko apie 18 proc. mokinių. Pagrindinius Lietuvos istorijos įvykius ir laikotarpius žino dauguma mokinių, bet juos susieti tarpusavyje jiems sekasi nelengvai. Analizė parodė, kad mokiniai geriau žino XX a. Lietuvos įvykius ir procesus. Sunkiau mokiniams buvo išskirti pagrindinius XVII–XIX a. įvykius ir procesus.

23 klausimas reikalavo žinoti nacių okupacijos metais Lietuvoje vykusius įvykius. Teisingai atsakė 40 proc. mokinių, nurodydami, kad buvo uždaryti Vilniaus ir Kauno universitetai. Net 26 proc. teigė, kad naciai trėmė lietuvius į Sibirą, 21 proc. – kad nustojo eiti pagrindinė spauda ir 13 proc. nurodė, kad buvo panaikinti politinio gyvenimo suvaržymai. Tai rodo, kad didelė dalis mokinių nežino nacistinės okupacijos ypatumų Lietuvoje, be to, ją painioja su sovietine okupacija.

24 klausimas reikalavo nurodyti XX a. pirmos pusės technikos pasiekimus. Teisingai atsakė 55,5 proc. mokinių, nurodydami, kad XX a. pirmoje pusėje atsirado povandeninis laivas ir tankas, tačiau 16 proc. šį laikotarpį siejo su telefonu ir fotoaparato atsiradimu, 15,5 proc. – su pramoniniu robotu ir kompiuteriu ir 12,7 proc. – su automobiliu ir dangoražiu. Atsakymo pasirinkimas rodo, kad didelė dalis mokinių žino pagrindinius technikos ir mokslo pasiekimus, geba juos susieti su atitinkamu laikotarpiu.

25 klausimas tikrino ne tik istorines, bet ir politologijos žinias. Kad Veimaro Respublikos metais Vokietijoje ratifikuota Versalio taikos sutartis, nurodė tik 29 proc. mokinių. Net 40 proc. manė, kad aukščiausia valdžia priklausė kaizeriui, o 24 proc. nurodė, kad įsitvirtino autoritarinis valdymas. Užduotis reikalavo žinių ne tik apie Veimaro Respubliką, reikėjo suprasti tokias sąvokas kaip kaizeris, autoritarinis valdymas, respublika bei gebėti jas sieti su atitinkamu istoriniu laikotarpiu.

26 klausimas. Užduoties formuluotėje buvo pateikti dviejų totalitarinių valstybių – komunistinės Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos politiniai procesai. Mokiniams reikėjo nurodyti, kas būdinga tik nacistinei Vokietijai. Testo užduotis sudaryta iš dviejų dalių: vienoje dalyje pateiktas teisingas atsakymas, kitoje – neteisingas. Užduotis vertė mąstyti, vertinti, daryti išvadas. Tik 20,5 proc. mokinių teisingai nurodė, kad nacistinėje Vokietijoje įvesta cenzūra ir įgyvendintos kai kurios socialinės garantijos. Net 54 proc. manė, kad nacistinėje Vokietijoje vykdytas masinis teroras ir propaguotas internacionalizmas, 14,5 proc. nurodė, kad panaikinta privatinė nuosavybė ir įvesta griežta kultūros kontrolė, 10,5 proc. – kad atsisakyta valdžių padalijimo principo ir vykdyta ateizmo politika. Galima teigti, kad mokiniai negeba skirti nacistinėje Vokietijoje vykusius procesus.

27 klausimas reikalavo nurodyti, kuris reiškinys būdingas SSRS M. Gorbačiovo valdymo laikotarpiui. Teisingai atsakė 53,7 proc. mokinių, nurodydami, kad išvesta SSRS kariuomenė iš Afganistano. Bet 20,7 proc. manė, kad uždrausta komunistinė ideologija, 14,7 proc. – kad suaktyvėjo kova su disidentais, ir 10,7 proc., kad numalšintas Vengrijos sukilimas. Pasirinkti atsakymai rodo, kad mokiniai nepakankamai žino „perestrojkos“ laikotarpį.

28 klausimas reikalavo žinoti, kokie reiškiniai buvo būdingi Sovietų Sąjungai 1924–1939 metais. Užduotis sudaryta iš kontraversišku atsakymų, išskyrus vieną teisingą. 55 proc. mokinių atsakė, kad 1924–1939 m. Sovietų Sąjungai būdingas Stalino asmenybės kultas ir ribota sąžinės laisvė. Net 20,7 proc. nurodė, kad plėtota industrializacija ir propaguotas nacionalsocializmas, 14,5 proc. – kad suformuota GULAGo sistema ir vykdytas holokaustas. Mokinius aiškiai suklaidino nacionalsocializmo terminas, kurį priskyrė Sovietų Sąjungai. Pasirinktas atsakymas rodo, kad mokiniai sunkiai skiria dviejų totalitarinių valstybių – Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos ideologijos bruožus.

29 klausimas. Užduotis sudaryta tokiu pačiu principu, kaip 26 ir 28 (procesų, prieštaraujančių vienas kitam, principu). Užduotis reikalavo įvardyti Pirmojo pasaulinio karo priežastis. Teisingai atsakė 44,5 proc. mokinių, nurodydami netolygią didžiųjų valstybių raidą ir karinių blokų susikūrimą. 24,7 proc. Pirmąjį pasaulinį karą siejo su kova dėl kolonijų ir Osmanų imperijos žlugimu, 17,5 proc. – su fašistinių valstybių atsiradimu ir ginklavimosi varžybomis, o 12,7 proc. – su kova tarp Rytų bei Vakarų karinių blokų ir pasauline ūkio krize. Mokiniai nežino, kada žlugo Osmanų imperija, kada atsirado fašizmas, kada vyko pasaulinė ūkio krizė. Šie reiškiniai klaidingai įvardijami kaip Pirmojo pasaulinio karo priežastys.

30 klausimas reikalavo nurodyti, kuris reiškinys būdingas ir sovietų, ir nacių režimams Lietuvoje. Teisingai į klausimą atsakė 71,7 proc. mokinių, teigdami, kad sovietų ir nacių okupaciniams režimams Lietuvoje būdingas trėmimas į koncentracijos stovyklas. Bet 12,5 proc. galvojo, kad ir naciai, ir sovietai nacionalizavo privačias įmones, 9 proc. – kad naikino tautas rasiniu pagrindu, 5 proc. atsakė, kad kolektyvizavo žemės ūkį. Šis klausimas dar kartą patvirtino, kad mokiniai negeba skirti totalitarinių valstybių valdymo ypatumų.

Apibendrinant egzamino užduoties I dalį galima daryti išvadą, kad šios dalies išskirtinis požymis, yra tas kad ji tikrino mokinių gebėjimą suvokti istorinius įvykius, reiškinius ir procesus, o ne gebėjimą atkartoti išmokus istorinius faktus. Tokio tipo užduotis reikalauja iš mokinių gebėjimo suvokti pasaulio ir Lietuvos istorijos procesų visumą bei ją susieti su atskirais istoriniais įvykiais. Taigi, 2004 metų istorijos egzamino užduoties pirmosios dalies klausimai su pasirenkamais atsakymų variantais akivaizdžiai parodė, kad galimi du tokių užduočių tipai:

- 1) klausimai, reikalaujantys tik konkrečių žinių,
- 2) klausimai, reikalaujantys gebėjimo taikyti žinias, sieti jas su atitinkamu kontekstu.

Antrojo tipo klausimus sunkiau parengti, tačiau jie geriau tikrina mokinių žinias ir gebėjimus. Šie klausimai užduotyje ne tik reikalavo suvokti istorinį kontekstą, bet ir gebėti išskirti pagrindinius kiekvieno istorinio laikotarpio ypatumus.

EGZAMINO UŽDUOTIES ANTROSIOS DALIES VERTINIMAS

Užduoties 31–46 klausimai (16 klausimų) buvo skirti Lietuvos istorijai. Teisingai atsakius į šiuos klausimus buvo galima surinkti 17 taškų. Buvo tikrinami mokinių gebėjimai dirbti su įvairiais istoriniais šaltiniais. Mokiniam buvo pateikti trys rašytiniai šaltiniai, statistinė lentelė ir karikatūra. Pateikti šaltiniai atspindėjo svarbiausius Lietuvos valstybės raidos įvykius. Galbūt mokiniams mažiau žinoma Kėdainių sutartis šaltiniuose buvo net įvardyta. Remdamiesi turimomis žiniomis ir šaltiniais mokiniai turėjo gebėti:

- atpažinti vaizduojamą laikotarpį ir nurodyti jo ribas amžių tikslumu (31 klausimas);
- įvardyti Krėvos ir Liublino unijas bei Abiejų Tautų Respublikos (ATR) padalijimus (32, 39, 44 klausimai);
- nurodyti priežastis, kurios lėmė Liublino ir Kėdainių unijų pasirašymą bei ATR padalijimus (33, 37, 46 klausimai);
- nurodyti valdovus ir valstybes, kurios pasirašė minėtas sutartis ir dokumentus (34, 39, 40, 45 klausimai);
- sieti skirtingas epochas, lyginti šaltinius, daryti išvadas, pastebėti tendencijas, analizuoti ir vertinti pateiktų dokumentų ištraukas (35, 41, 42, 43 klausimai);
- nurodyti dvi krikščionybės kryptis, vyravusias to meto Lietuvoje (38 klausimas).

Užduoties 31–46 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc.)	Sunkūs (20–40 proc.)	Optimalūs (40–60 proc.)	Lengvi (60–80 proc.)	Labai lengvi (daugiau kaip 80 proc.)
41	33, 34, 46	31, 35, 36, 37, 39, 41, 43, 45	32, 38, 40, 44	–
Iš viso 1 (6,2 proc.)	Iš viso 3 (18,75 proc.)	Iš viso 8 (50 proc.)	Iš viso 4 (25 proc.)	–

Statistika rodo, kad pagal sunkumą, užduotis buvo optimali – vidurkis 48,01 proc., skiriamoji geba – 61,03 proc. Visų 31–46 klausimų skiriamoji geba buvo optimali, o 45 klausimo – labai gera – (80,83 proc.). Bet išanalizavus užduoties klausimų pasiskirstymą pagal sunkumą matome, kad vyravo sunkūs ir optimalūs klausimai. Lengvi buvo tik keturi klausimai, labai lengvų nebuvo. Septyni klausimai reikalavo dviejų, o vienas klausimas – trijų atsakymų, t. y. reikėjo pateikti kelis teisingus atsakymus, kad gautum vieną tašką.

31 ir 36 klausimai reikalavo nustatyti laikotarpio ribas ir įvykio amžių. Tik apie 44 proc. mokinių sugebėjo atsakyti teisingai. Skiriamoji geba yra apie 57 proc. Tai rodo, kad vienodai į šiuos klausimus atsakė ir geresnieji, ir silpnesnieji mokiniai. Mokiniam vis dar sunku nustatyti laikotarpio ribas, remiantis šaltiniais. Tai parodė ir ankstesnių metų egzaminai. Dažnai mokiniai rašo metus, nors reikalaujama amžiaus.

32 ir 39 klausimai reikalavo įvardyti Liublino ir Krėvos unijas. Dauguma mokinių – apie 60 proc. – įvardijo teisingai. Liublino unijos pasirašymo metus irgi nurodė, tačiau sunkiai sekėsi įvardyti valstybę, su kuria buvo pasirašyta Krėvos sutartis. Tipiški neteisingi atsakymai buvo tokie: *Prūsija, Švedija, Italija, Rusija, Šventoji Romos imperija*. Abiejų klausimų skiriamoji geba labai gera – apie 70 proc.

33, 37 ir 46 klausimai. Reikėjo žinoti priežastis, kodėl buvo pasirašyta Liublino ir Kėdainių sutartis bei padalyta Abiejų Tautų Respublika (ATR). Mokiniam šie klausimai pasirodė sunkūs. Dauguma nurodė karus, bet kokie tie karai konkrečiai – retas teparašė. Rašė apie tarpusavio konfliktus, puldinėjimus, neskyrė išorinės ir vidinės priežasties. Tipiški atsakymai buvo: nesaugumas, puldinėjimai, silpna valstybė, šalys nesutarė, tarpusavio konfliktai, kaimynų stiprėjimas. Šių klausimų skiriamoji geba gera – apie 60 proc.

34 ir 40 klausimai. Buvo prašoma nurodyti 3 valdovus, kurie tuo metu valdė valstybes. Retas mokinys nurodė Žygimantą Augustą ir Jogailą. Dauguma parašė visus kunigaikščius, kokius žinojo. Tik 34 proc. mokinių sugebėjo atsakyti teisingai. Dauguma žinojo bendrą valstybės pavadinimą, nors ne visi nurodė Abiejų Tautų Respubliką. Mokiniai nurodė Lenkijos-Lietuvos, Žečpospolitos pavadinimus, kurie taip pat buvo vertinami kaip teisingi atsakymai. Vyravo Lietuvos-Lenkijos, Žečpospolitos pavadinimai. Dirbti su šaltiniu, rasti jame reikalingą informaciją dauguma mokinių moka, todėl ir paaiškinti 40 klausimą sekėsi daug geriau. Skiriamoji geba abiejų klausimų yra gera – apie 60 proc.

35 klausimas buvo siejamas su politologija. Jis tikrino gebėjimą susieti skirtingas epochas, nustatyti atstovavimo principą. Teisingai atsakė mažiau nei pusė mokinių (43,5 proc.). Dauguma jų rašė apie šių dienų Seimą, o ne apie ATR, nors klausime buvo minimas konkretus šaltinis.

38 klausimas reikalavo gebėti suprasti XVII a. vykstančius procesus, suprasti sąvoką ir nurodyti krikščionybės kryptis. Dauguma (69,75 proc.) nurodė teisingai, bet nemažai mokinių pagonybę, judaizmą klaidingai priskyrė prie krikščionybės.

41 klausimas reikalavo ne tik žinoti sutartį ir ją pasirašiusį kunigaikštį, bet ir suprasti to meto politinius procesus, įvardyti tikslus, kurie buvo pasiekti pasirašius šią sutartį. 57,88 proc. mokinių atsakė teisingai. Tipiški mokinių atsakymai buvo: gavo žmoną, prijungė daugiau žemių.

42 klausimas buvo sunkiausias. Reikėjo lyginti šaltinius, daryti išvadas, stebėti tendenciją, sieti su statistika ir rašytiniu šaltiniu. Visa tai mokiniams buvo per daug sudėtinga. Teisingai atsakė tik 15,5 proc. Daugelis nenurodė teisingo šaltinio ir negalėjo parašyti, kad dalis pietrytinių LDK žemių atiteko Lenkijai.

43 klausimas mokiniams buvo irgi sunkus. Tik 40 proc. teisingai įvardijo I padalijimą. Daugelis nesugebėjo nurodyti minėto laikotarpio pagrindinių įvykių ir procesų. Šio klausimo skiriamoji geba – 67,5 proc. Tipiški neteisingi atsakymai: *Šiaurės karas, karai, prarandamas Vilniaus kraštas*. Klaidingai nurodyti šie metai: 1579, 1572, 1791.

44 klausimas. Pateiktą karikatūrą mokiniai turėjo būti matę istorijos vadovėliuose. Įvardyti ATR padalijimus sugebėjo 62,5 proc. mokinių. Su 44 klausimu susiję 45 ir 46 klausimai. Nurodyti valstybes sugebėjo 54,5 proc., o vidinę priežastį – tik 37,25 proc. Galima daryti išvadą, kad lokalizuoti įvykį remiantis šaltiniu mokiniams nėra lengva, dar sunkiau jį įvertinti ir nurodyti priežastis bei pasekmes. Dažniausiai besikartojantys neteisingi atsakymai buvo: Vokietija, Lenkija, LDK, SSRS, Prancūzija, Čekoslovakija, įtakos zonų padalijimas, LDK padalijimas, tautų padalijimas, šalys nesutarė, jas užkariavo, tarpusavio konfliktai dėl įtakos zonų, nesutarimai dėl Lietuvos ir Lenkijos kunigaikštysčių. Mokiniai čia neskyrė vidinės ir išorinės priežasties. Tačiau klausimo skiriamoji geba gera – apie 70 proc.

Užduoties 31–46 klausimų pasiskirstymas pagal tikrinamus gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 45, 46	31, 35, 40, 41, 42, 43, 44
Iš viso 9 (56,2 proc.)	Iš viso 7 (43,7 proc.)

Taigi galima daryti išvadą, kad šios užduoties klausimai visiškai atitiko egzaminio programą. Jie buvo optimalūs (sunkumas – 48,01 proc.) ir gerai subalansuoti pagal mokinių gebėjimų tikrinimą (skiriamoji geba – 61,03 proc.). Mokinių atsakymai parodė, kad dalis jų nežino esminių Lietuvos valstybės politinės raidos įvykių. Užduotyje minimi įvykiai yra nagrinėjami visuose istorijos mokymo centruose. Dalis mokinių negeba sieti įvairių šaltinių, išskirti laikotarpio tendencijų, daryti išvadų, nurodyti įvykio tikslų ir pasekmių.

47–60 klausimai buvo iš viduramžių laikotarpio, kryžiaus žygių temos. Pateikti keturi rašytiniai šaltiniai, visų jų autoriai įvardyti. Už 14 teisingai atsakytų klausimų buvo galima surinkti 18 taškų.

Šiais klausimais buvo tikrinama, kaip mokiniai sugeba įvertinti Bažnyčios vaidmenį viduramžių pasaulyje, kritiškai vertinti rašytinių šaltinių duomenis, perteikti svarbiausias žinias apie kovas su ordiniais, žinoti kryžiaus žygių kryptis, operuoti viduramžių sąvokomis, lokalizuoti įvykius bei įvertinti jų padarinius.

47–60 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs iki 20 proc.	Sunkūs 20–40 proc.	Optimalūs 40–60 proc.	Lengvi 60–80 proc.	Labai lengvi Daugiau kaip 80 proc.
50	47, 49, 56, 57, 60.	48, 51, 53, 55, 58, 59.	52, 54.	–
Iš viso 1 (7 proc.)	Iš viso 5 (36 proc.)	Iš viso 6 (43 proc.)	Iš viso 2 (14 proc.)	–

47 klausimas reikalavo įvardyti temą, apimančią visus šaltinius. Net 62 proc. mokinių negebėjo apibendrinti šaltinių ir nurodyti temas. Vietoj teisingo atsakymo *kryžiaus žygiai* mokiniai nurodo tokius neteisingus atsakymus: *siekimas įtvirtinti LDK krikščionybę, katalikybės problema, krikščionybės išsigalėjimas vietoj pagonybės, bažnyčios noras suvienyti žeme, ordino padaryta žala, krikščionybės plitimas ir išsigalėjimas*.

48 klausimas tikrino, kaip mokiniai sugeba lokalizuoti įvykius. Reikėjo įvardyti du geografinius regionus, į kuriuos buvo vykdomi kryžiaus žygiai. Net 31 proc. mokinių regionus nurodo klaidingai. Dažnai buvo įvardijamas arba tik vienas geografinis regionas arba abu nurodomi neteisingai. Pavyzdžiui, *1. Pabaltijys, Žemaitija, 2. Azija, Balkanai, Pietūs (Graikija, Konstantinopolis), Jeruzalė, Viduržemio jūros regionas, Šv. Romos imperija*. Galima teigti, kad mokiniai ne tik nežino pagrindinių Kryžiaus žygių kryptių, bet daliai jų stigo ir geografinių žinių.

49 klausimas reikalavo priskirti atitinkamus šaltinius 48 užduotyje įvardytiems geografiniams regionams. Kadangi šis klausimas yra susijęs su 48 klausimu, sunku tikėtis teisingo atsakymo, jei neatsakyta į 48 klausimą. Teisingai atitinkamus šaltinius regionams priskyrė tik 33,7 proc. mokinių, 66 proc. šaltinius sugrupavo neteisingai.

50 klausimas tikrino mokinių gebėjimą orientuotis istoriniame laike. Mokiniais tai tapo vienu iš sunkiausių klausimų. Daugiau nei 70 proc. mokinių šių užduočių atliko neteisingai, nors buvo reikalaujama nurodyti laikotarpį tik amžių tikslumu. Mokiniai stokoja žinių apie Kryžiaus žygius bei gebėjimo iš šaltinių nustatyti chronologines ribas.

51–52 klausimai tikrino, kaip mokiniai geba rasti reikiamą informaciją istorijos šaltiniuose ir padaryti išvadas. Rezultatai rodo, kad šie klausimai buvo nesunkūs. Į 51 klausimą teisingai atsakė 54 proc. mokinių, nurodydami, kad Šventąją žemę buvo užėmę musulmonai, o už jų vadavimą buvo žadamas nuodėmių atleidimas. Į 52 klausimą atsakė 68 proc., teisingai nurodydami ekonomines prielaidas, paskatinusias karinius veiksmus.

53 klausimas tikrino žinias. Šaltinyje A Lietuva įvardijama kaip pasikrikštijusi valstybė. Reikėjo nurodyti krikšto datą – vieną iš svarbiausių įvykių Lietuvos istorijoje. Lietuvos krikšto datos nežinojo net 46 proc. mokinių.

54–55 klausimai reikalavo, lyginant skirtingų šaltinių informaciją, paaiškinti autorių požiūrį į karinius veiksmus. Daugiau nei pusė mokinių sugeba analizuoti šaltinius. Į 54 klausimą teisingai atsakė 74 proc. mokinių, o į 55 klausimą – 55 proc.

56 klausimas. Reikėjo paaiškinti sąvokų „ordinas“ ir „magistras“ reikšmes. Šį klausimą mokiniams sunkiai sekėsi atsakyti. Ordino reikšmę sugebėjo paaiškinti tik 32 proc., o magistro – vos 9 proc. mokinių. Dominuoja neteisingi atsakymai, rodantys paviršutinišką viduramžių suvokimą. Pavyzdžiui, ordinas įvardijamas, kaip *krikščionybę skleidžiantys žmonė, kryžiuočiai susijungę į vieną grupę – ordiną, vienuolynas, gali būti karinis, didelis kariuomenių susivienijimas, popiežiaus kariuomenė*. Dažniausiai pasitaikantys neteisingi magistro sąvokos apibūdinimai buvo tokie: *vyriausias kariuomenės vadas, karvedys, aukštas pareigas valstybėje užimantis asmuo*.

57–58 klausimai tikrino žinias apie svarbiausias pasaulio religijas. Klausimai parodė, kad mokiniai negebėjo teisingai įvardyti pasaulinio religijų bei jų kryptių. Vietoj islamo nurodoma pagonybė, judaizmas, vietoj stačiatikių – katalikybė, krikščionybė, protestantizmas. Kad musulmonus vadino saracėnais, žino tik 38 proc. mokinių, o krikščionybės kryptis geba įvardyti 41 proc. mokinių.

59 klausimas tikrino, ar mokiniai žino pagrindines Lietuvos istorijos asmenybes. Remiantis šaltiniu reikėjo įvardyti Lietuvos valdovą Gediminą. Nors šaltinyje minimos net trys datos – 1333 m., 1334 m., 1335 m., kurios turėjo padėti nesunkiai nustatyti chronologines ribas, tačiau tai gebėjo padaryti vos pusė t.y. 47,75 proc. mokinių.

60 klausimas. Tai vienas iš sunkiausių klausimų, reikalavęs jungti istorinius faktus, nustatyti istorinio tęstinumo ir kaitos padarinius. Klausimas reikalavo įvertinti, kaip baigėsi šaltiniuose minimi kariniai veiksmai. Net 60,75 proc. mokinių į šį klausimą atsakė neteisingai. Kryžiaus žygių padariniai Baltijos regione neteisingai įvardijami šitaip: *kovos tęsėsi ir toliau, karai su kryžiuočių ordinu baigėsi 1410 m., Lietuva ir toliau buvo puldinėjama, žemaičiai laimėjo kovą prieš ordiną*. Nurodydami šių karinių veiksmų padarinius Artimuosiuose Rytuose mokiniai atsakė taip: *Kryžiaus žygiai baigėsi XIII a. pab., regionas nuniokotas, Konstantinopolis labai nukentėjo*. Klausimą reikėjo formuluoti taip, kad mokiniai būtų galėję pateikti išsamesnį atsakymą.

47–60 klausimų pasiskirstymas pagal tikrinamus gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
53, 56, 57, 58, 59	47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 60
Iš viso 5 (36 proc.)	Iš viso 9 (64 proc.)

Taigi 47–60 egzamino užduoties klausimai mokiniams buvo sunkiausi (sunkumas – 40,4 proc). Nors šaltinių apimtis buvo nedidelė ir visi šaltiniai įvardyti, mokiniai stokojo gebėjimo apibendrinti temą, analizuoti šaltinius, nežinojo pagrindinių istorijos faktų.

Užduoties 61-75 klausimai buvo skirti darbui su keturiais rašytiniais šaltiniais ir karikatūra. Teisingai atsakius į visus 15 klausimų buvo galima surinkti 17 taškų. Šiuo klausimų kompleksu buvo tikrinamos mokinių istorijos ir politologijos žinios. Visi šie klausimai buvo skirti mokinių žinių taikymo, gebėjimo analizuoti ir vertinti tikrinimui. Mokiniai turėjo gebėti ne tik atpažinti šaltinius, bet ir juos reikėjo palyginti, išskirti esminius požymius bei apibendrinti. Be to, buvo reikalaujama karikatūroje pavaizduotus politikus susieti su atitinkamais šaltiniais pagal turinio prasmę. Taip pat vienas užduoties klausimas reikalavo susieti istorijos ir politologijos žinias su šių dienų Lietuvos politine sistema.

61–75 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (Iki 20 proc.)	Sunkūs (20–40 proc.)	Optimalūs (40–60 proc.)	Lengvi (60–80 proc.)	Labai lengvi (Daugiau kaip 80 proc.)
–	65, 66, 70, 71.	61, 62, 63, 64, 69, 72, 73.	67, 68, 74, 75.	–
–	Iš viso 4 (26,6 proc.)	Iš viso 7 (46,6 proc.)	Iš viso 4 (26,6 proc.)	–

61 klausimas reikalavo gebėjimo taikyti žinias. Perskaičius šaltinį reikėjo atpažinti komunistinę ideologiją bei nurodyti šalį (SSRS), kurioje ši ideologija tapo valstybinė. 46 proc. mokinių sugebėjo teisingai atsakyti į abi klausimo dalis. 19 proc. mokinių teisingai atsakė tik į vieną klausimo dalį. Šis procentas rodo, kad mokiniai neteisingai atsakė arba vieną, arba kitą klausimo dalį. Kai kurie mokiniai, teisingai nurodė ideologiją, bet klaidingai įvardijo šalį (pvz., Vokietiją vietoje SSRS). Šio klausimo skiriamoji geba buvo gera (65 proc.).

62 ir 63 klausimai buvo panašūs ir reikalavo, kaip ir 61 klausimas, gebėjimo, pritaikius turimas žinias, atpažinti ideologijas. Į šiuos klausimus atsakė atitinkamai 50 ir 47 proc. mokinių. Ir vieną, ir kitą ideologiją atpažino panašus skaičius mokinių. Liberalizmo doktriną atpažino 3 proc. daugiau mokinių, nei marksizmo. Tačiau teigti, kad liberalizmą, geriau atpažįsta nei marksizmą negalima. Nes 3 proc. skirtumas yra neesminis ir neleidžia daryti platesnių apibendrinimų. Galbūt reikėjo reikalauti, kad mokiniai paaiškintų, kokie šaltinio teiginiai padėjo nustatyti ideologijas. Tokiu būdu atsakymas būtų turiningesnis ir prasmingesnis ir leistų vertintojams suprasti, kaip mokinys nustatė vieną ar kitą ideologiją. Be to, šiuose klausimuose buvo būtina sukirčiuoti žodį „kokiš“ , nes nuo kirčio vietos šiame žodyje priklausė klausimo supratimas. Tačiau tik labai nedidelė dalis mokinių nurodė doktrinos idėjas, o ne pačią doktriną. Vertintojai, atsižvelgdami į klausimo dviprasmiškumą, mokiniams skyrė taškus ir už teisingai nurodytą doktriną, ir už doktrinos idėjas.

64 klausimas reikalavo suprasti sąvoką „klasiniai antagonizmai“ ir gebėti, perskaičius šaltinį, išskirti priežastį, lemiančią antagonizmų atsiradimą visuomenėje. 59,5 proc. mokinių sugebėjo nurodyti, kad priežastis yra privatinė nuosavybė. Tai leidžia teigti, kad klausimas nebuvo sunkus, tačiau jo skiriamoji geba (33,3 proc.) nebuvo gera todėl klausimas prasčiau diferencijavo mokinius.

65 klausimas tikrino mokinių žinias. Net 65,7 proc. mokinių negalėjo įvardyti nacionalsocialistų partijos. Nemaža dalis nurodė nacių, dar kiti bandydavo nurodyti partijos trumpinį VNSDP. Ir vienu, ir kitu atveju atsakymai buvo vertinami kaip teisingi. Tačiau daug mokinių, rašdami partijos trumpinį, maišė raides. Kita dalis mokinių vietoje partijos pavadinimo nurodydavo fašizmą. Taigi, galime konstatuoti, kad dalis mokinių neįdėmiai perskaitė klausimą arba nežino partijos pavadinimo.

66 klausimas reikalavo, remiantis šaltiniu, išskirti tris nacionalsocialistų partijos bruožus. Mokiniai reikėjo pritaikyti žinias ir gebėti vertinti šaltinį. Tik 35 proc. mokinių sugebėjo nurodyti tris nacionalsocialistų bruožus. Didelė dalis mokinių nurodė vieną arba kitą bruožą. Be to, nurodę keletą būdingų bruožų, pridėjo ir tokių, kurie visiškai neatitinka nacių ideologijos. Todėl skirti po tašką už kiekvieną teisingai nurodytą bruožą buvo netikslinga, nes tokie atsakymai rodo, kad mokinys nesuvokia ideologijos visumos, be to, šaltinyje buvo galima rasti ne tris, bet daugiau ideologijos bruožų. Gera klausimo skiriamoji geba liudija, kad mokiniams, suprantantiems nacių ideologiją kaip visumą, nebuvo sudėtinga ir sunku išskirti tris ideologijos bruožus.

67 klausimas. Reikėjo atpažinti istorines asmenybes ir priskirti joms šaltinius. Mokiniai turėjo taikyti žinias ir gebėti jas panaudoti dirbdami su šaltiniais. Klausimas akivaizdžiai siejosi su prieš tai buvusiais, kurie reikalavo atpažinti ideologijas. Kai kurie mokiniai negalėjo įvardyti Stalino ir Hitlerio, tačiau didesnė dalis, nors ir įvardijo šiuos diktatorius, bet nepriskyrė jiems atitinkamų šaltinių. Pilnai atsakė į klausimą 61 proc. mokinių, 12 proc. – iš dalies, t. y. gebėjo teisingai nurodyti vieną diktatorių ir priskirti atitinkamą šaltinį. Vadinasi, aiškinant mokiniams ideologijas reikėtų akcentuoti žymiausias istorines asmenybes, kurios atstovavo vienai ar kitai ideologijai.

68 klausimas reikalavo išskirti bendrą valstybių valdymo bruožą, t. y. totalitarizmą. Reikėjo suprasti dvi skirtingas sistemas bei gebėti jas susieti pagal bendrą valdymo bruožą. Klausimas buvo lengvas. 63 proc. mokinių sugebėjo atsakyti teisingai, t. y. nurodyti totalitarinį valdymo būdą. Skiriamoji klausimo geba taip pat buvo optimali. Dauguma mokinių supranta, kad stalininė SSRS ir nacistinė Vokietija buvo valdomos diktatoriškai.

69, 70, 71, 72 klausimai reikalavo gebėjimo dirbti su šaltiniais, juos lyginti, vertinti ir surasti skirtumus. Mokiniai turėjo pateikti išsamesnius atsakymus, nes vienu ar kitu žodžiu nusakyti skirtumus nebuvo galima. 69 klausimas mokiniams buvo lengviausias iš šių klausimų. 59 proc. gebėjo atsakyti į šį klausimą, tačiau klausimo skiriamoji geba nebuvo labai gera. Sunkūs mokiniams buvo 70 ir 71 klausimai. Į juos teisingai atsakė po 28 proc. Mokiniams sunkiai sekėsi paaiškinti, kaip ideologiniai valdžios sudarymo principai atsispindi šaltiniuose. Galbūt daliai mokinių net nepavyko suprasti klausimo formuluotės. Didelė dalis mokinių negalėjo nurodyti ir nuosavybės formų, kurias propagavo vieną ar kita ideologija. 72 klausimo formuluote buvo labai panaši į 69 klausimo. Galbūt tai sutrukdė daliai mokinių aiškiai ir suprantamai atsakyti į šį klausimą. Valstybinio egzamino vertinimo praktika rodo, kad reikėtų vengti vienas po kito einančių panašiai suformuluotų klausimų. Mokiniai dažnai pateikia ir labai panašius atsakymus, kuriuos įvertinti yra sudėtinga.

73 ir 74 klausimai reikalavo nurodyti visuomenės sluoksnį, kurį šaltinio autoriai išskiria kaip valstybę kuriančią jėgą. Klausimai reikalavo gebėti išskirti pagrindinius ideologijos požymius. Į 73 klausimą teisingai atsakė 52 proc. mokinių, nurodę teisingą atsakymą – proletariatas, o 74 klausimą teisingai atsakė 64 proc. mokinių, nurodę tautą. Net 12 proc. mokinių lengviau gebėjo teisingai atsakyti į 74 klausimą. Tai rodo, kad nacių ideologija mokiniams yra lengviau suprantama nei komunistinė. Reikėtų daugiau dėmesio skirti aiškinant šių dviejų ideologijų skirtumus ir panašumus. Abiejų klausimų skiriamoji geba buvo optimali.

75 klausimas reikalavo sieti žinias, nurodyti dokumentą bei gebėti paaiškinti Lietuvos politinės sistemos funkcionavimo principą. Net 78,5 proc. mokinių šią užduotį atliko teisingai. Tai leistų teigti, kad šiandieninės Lietuvos politinės sistemos funkcionavimo principą suvokia dauguma mokinių. Klausimo skiriamoji geba nebuvo labai gera ir tai liudija, kad užduotis nediferencijavo mokinių. Tačiau tokių klausimų užduotyje turėtų būti, nes jie leidžia mokiniams susieti žinias su šių dienų realijomis.

Taigi vertinant egzamino užduoties 61–75 klausimus pagal sunkumo parametρά (52,44 proc.), galima konstatuoti, kad jie buvo neblogai subalansuoti. Nors labai sunkių ir labai lengvų klausimų nebuvo, tačiau vyravo optimalūs klausimai, kurių buvo septyni. Tolygiai, t. y. po keturis, pasiskirstė sunkūs ir lengvi klausimai. Tai pat buvo gera klausimų skiriamoji geba (52,9 proc.). Pateikti šaltiniai buvo aiškūs ir atspindintys esminius ideologijos bruožus. Tačiau reikėjo vengti besikartojančių klausimų formuluočių. Dėl painių mokinių atsakymų, kuriuos iš dalies lėmė panašios 69 ir 72 klausimų formuluotės, vertintojams buvo sudėtinga išskirti ir įvertinti teisingus atsakymus. 70 klausimo formuluotė galėjo būti aiškesnė ir paprastesnė. Galbūt buvo galima daugiau klausimų skirti darbui su karikatūra. Mokytojams reikėtų labiau akcentuoti ideologijų panašumus, skirtumus ir istorines asmenybes, kurios vadovavosi viena ar kita ideologija.

Užduoties 76–91 klausimai buvo parengti iš naujausiųjų laikų visuotinės ir Lietuvos istorijos kurso. Teisingai atsakius į visus 16 klausimų buvo galima surinkti 18 taškų. Šiais klausimais buvo tikrinami mokinių gebėjimai savarankiškai dirbti su istoriniais kontūriniais žemėlapiais: gebėti juos atpažinti, suvokti laikmetį, žinoti XX a. Europos ir Lietuvos istorinius įvykius, kurie keitė valstybių sienas ir plotus. Mokiniai turėjo gerai orientotis šiandienos Europos teritorinėje erdvėje, kad teisingai atsakytų į pateiktus klausimus. Egzamino užduotyje buvo pateikti du Vakarų Europos skirtingų laikotarpių istoriniai kontūriniai žemėlapiai.

76–91 klausimų pasiskirstymas pagal tikrinamas žinias ir gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
79, 81, 82, 86, 87, 88, 90	76, 77, 78, 80, 83, 84, 85, 89, 91
Iš viso 7 (43,75 proc.)	Iš viso 9 (56,25 proc.)

Daugiau klausimų (9 iš 16) buvo skirti išsiaiškinti, kokius darbo su kontūriniu žemėlapiu gebėjimus turi mokiniai. Žinias ir supratimą tikrino 7 užduoties klausimai.

Remiantis žemėlapiuose matoma informacija ir turimomis žiniomis mokiniams reikėjo gebėti:

- atpažinti vaizduojamą istorinį laikotarpį, t.y. nusakyti jo chronologines ribas (76 klausimas);
- nurodyti amžiaus dešimtmetį, kada galutinai susiformavo žemėlapiuose pateiktos valstybių sienos ar teritorijos (77, 78, 83 klausimai);

- nurodyti sutartiniais ženklais pažymėtas valstybes ar teritorijas, nusakyti jų priklausomybę įvairiais istoriniais laikotarpiais (79, 80, 81, 84, 85, 88, 89, 90 klausimai);
- įvardyti įvykį ar procesą, kuris keitė valstybių sienas ir plotus (82, 87, 91 klausimai);
- nurodyti tikslią Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo datą.

Taigi daugiausia klausimų buvo skirta atpažinti valstybes, valstybių teritorijas, pastebėti valstybių sienų pokyčius, palyginti abiejuose žemėlapiuose pateiktą informaciją ir nurodyti, kas lėmė vienokią ar kitokią teritorinį pokytį.

Dauguma klausimų reikalavo dviejų ar daugiau savarankiškų atsakymų, nes buvo sudaryti iš dviejų ar daugiau dalių. Tokių klausimų užduotyje buvo dauguma, 10 klausimų iš 16 (77, 78, 79, 80, 84, 86, 88, 90, 91 klausimai). Vienas klausimas (81) reikalavo net keturių atsakymų.

76-91 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc.)	Sunkūs (20–40 proc.)	Optimalūs (40–60 proc.)	Lengvi (60–80 proc.)	Labai lengvi (nuo 80 proc.)
77	76, 78, 80, 83, 84, 91	82, 85, 86, 87, 88, 89	81, 90	79
Iš viso 1 (6,25 proc.)	Iš viso 6 (37,5 proc.)	Iš viso 6 (37,5 proc.)	Iš viso 2 (12,5 proc.)	Iš viso 1 (6,25 proc.)

Matome, kad mokiniams labai sunkūs arba sunkūs buvo 7 klausimai, o lengvi arba labai lengvi buvo 3 klausimai, 6 klausimai mokiniams buvo vidutiniškai sunkūs (optimalūs).

Išnagrinėję užduoties statistinę analizę ir mokinių pateiktus atsakymų variantus, galime daryti išvadas apie konkrečios užduoties sunkumą ir kokių gebėjimų mokiniai stokojo.

Pats lengviausias mokiniams buvo **79 klausimas**. Mokiniai gebėjo teisingai nurodyti žemėlapyje A skaičiais pažymėtų valstybių (1 ir 2) pavadinimus, t. y. įvardyti, kad tai yra Lietuva ir Lenkija. Įdomu, kad net 14,50 proc. mokinių neatpažino savo gyvenamos ir kaimyninės valstybės iš pateiktų žemėlapyje kontūrų. Nežinojusių ir klydusių mokinių skaičius (14,5 proc.) labai artimas neišlaikiusių istorijos valstybinio brandos egzamino mokinių skaičiui, kurių buvo 13,2 proc. Lengvi buvo du klausimai (81, 90), kurie taip pat reikalavo įvardyti skaičiais pažymėtas valstybes ar valstybių teritorijas. Vadinasi, mokiniai geba atpažinti daugelio Europos valstybių kontūrus, nustatyti kokia tam tikro laikmečio valstybė jame pavaizduota.

Tačiau klausimai, kurie reikalavo iš mokinių sudėtingesnių gebėjimų dirbant su istoriniu kontūriniu žemėlapiu, buvo sunkūs arba labai sunkūs. Remiantis mokinių atsakymais tokių klausimų buvo 7. Pats sunkiausias mokiniams buvo **77 klausimas** – nustatyti, kelintame dešimtmetyje galutinai susiformavo valstybių sienos, ir remiantis žemėlapio duomenimis paaiškinti, kodėl taip mano. Kad būtų lengviau orientuotis XX a. dešimtmečiuose, klausimas reikalavo atkreipti dėmesį į Lietuvos sienų kontūrus. Lietuvos valstybės sienų kontūrai rodo, kad ji turi Klaipėdos kraštą. Vadinasi, atsakant į klausimą reikėjo žinoti, kada Lietuva susigrąžino šią teritoriją (1923/1924 m.). Tipiška klaida – minimas 4 dešimtmetis arba visi dešimtmečiai nuo 2 iki 5. Klausimas buvo sunkus ir dėl to, kad nurodžius teisingą dešimtmetį, reikėjo paaiškinti, kodėl tuo metu susiformavo tokios valstybės sienos. Ne visi mokiniai sugebėjo tai padaryti, nors nustatyti amžiaus dešimtmetį reikalaujama jau kelių metų istorijos valstybinio egzamino užduotyse. Tačiau vadovėliuose dešimtmečio sąvoka vartojama retai, labiau paplitę yra amžiaus, šimtmečio terminai. Gal būt todėl mokiniams sunkiau datą pakeisti dešimtmečiu.

Mokiniams taip pat nelengva buvo nustatyti istorinį laikotarpį iš vaizduojamų žemėlapiuose valstybių kontūrų (**76 klausimas**). Abu žemėlapiai buvo XX a. Europos: vienas po I pasaulinio karo, kitas dabartinės Europos. Mokiniai turėjo žinoti, kokie įvykiai keitė valstybių sienas Europoje. Atsakymuose klaidingai nurodoma, kad tai *laikotarpis prieš I ir II pasaulinius karus; XIX–XX a.; „Šaltojo karo“ metai; po I pasaulinio karo ir po 1990 m.*

Sunku buvo mokiniams įvardyti kai kurias žemėlapiuose nurodytas teritorijas ir nustatyti, kuriai nors valstybei jos priklauso (80, 84 klausimai). Mokiniai nesugebėjo atpažinti Rytprūsių teritorijos ir nustatyti, kad ji priklausė Vokietijai. Ši klaida jau keletą metų kartojasi mokinių atsakymuose. Mokiniai šią teritoriją įvardija Prūsija, Kaliningrado sritimi, miestu Karaliaučiumi, Klaipėdos sritimi, Kaliningrado miestu ir priskiria ją dažniausiai Lenkijai, SSRS, Rusijai ir net Baltarusijai. Teritorijos pavadinimas yra aiškus ir klaidų nedaro tie, kurie geba nustatyti kontūrinio žemėlapio vaizduojamą laikmetį lygindami šios teritorijos ploto dydį ir formą. Pastebėta dar viena mokinių atsakymų tendencija: tie, kurie nesugebėjo atpažinti šios teritorijos, t. y. neteisingai atsakė į 80 klausimą, klydo ir atsakydami į 84 klausimą, kuris reikalavo nusakyti kam ši teritorija priklauso dabar. Neteisingų atsakymų variantai įvairūs: Lenkijai – Lietuvai; SSRS – Vokietijai; Vokietijai – Lenkijai; net Čekijai – Slovakijai.

Sunku mokiniams buvo nurodyti įvykį ar procesą, kuris turėjo įtakos valstybių sienų ir plotų kaitai (**91 klausimas**). Atsakant į 91 klausimą, reikėjo remtis jau turimomis istorinėmis žiniomis, gebėti istorinį įvykį susieti su istorine vieta, taip pat gebėti chronologiškai sudėlioti įvykius, pastebėti, kurie prasidėjo anksčiau, kurie vėliau. Keblumų mokiniams sudarė sąvokų „įvykis“ ir „procesas“ nesupratimas. Todėl atsakydami į 91 klausimą vietoj „perestrojkos“ proceso, kuris lėmė naujų valstybių susikūrimą XX a. pabaigoje, mokiniai nurodė įvairius įvykius (Vokietijos kapituliaciją, Rusijos revoliuciją, „šaltąjį karą“, Rusijos Spalio bolševikų perversmą, net JAV pilietinį karą, SSRS pučą).

Nebuvo lengva atsakyti ir į **87 klausimą**, kuris reikalavo iš būsimojo Lietuvos piliečio nurodyti vieną iš svarbesnių šių dienų valstybės įvykių – parašyti pilną Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo datą (metai, mėnuo, diena). Stebino mokinių pateikti variantai: 1991-03-11, – tai dažniausiai pasitaikiusi klaidinga data. Mokiniai atrodo, kad pirmiausia vyko kovos dėl nepriklausomybės, t.y. 1991 m. sausio kruvinieji įvykiai prie TV bokšto, o po to buvo skelbta nepriklausomybė. Būtų lyg ir logiška, bet neteisinga. Kita neteisinga data, dominavusi mokinių atsakymuose, buvo 1918-02-16. Tai aiškintina tuo, kad mokiniai neatidžiai perskaitė klausimą, t. y. neatkreipė dėmesio į žodžius „atkurta nepriklausomybė“, ir todėl suprato, jog reikia nurodyti, kada Lietuva paskelbė nepriklausomybę pirmą kartą. Keletas datų variantų buvo sudaryta iš jau minėtų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir atkūrimo datų: 1918-03-11; 1990-02-16 ir t.t.. Dar vienas datos variantas buvo padarytas iš 1917-12-11 Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo datos. Mokiniai, žinantys šį aktą, bet nesupratę jo skelbiamos nepriklausomybės pobūdžio, pateikė tokius klaidingų datų variantus: 1990-12-11; 1918-12-11. Jeigu šiuos klaidingų datų variantus galima vienaip ar kitais paaiškinti, tai yra datų kurių sudarymo logika nelabai suprantama ir rodo, kad dalis mokinių nežino nei Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo laikmečio, nei amžiaus.

Apibendrinant galima teigti, kad 76–91 klausimai padėjo išsiaiškinti, jog mokiniai stokoja pačių elementariausių darbo su istoriniu kontūriniu žemėlapiu gebėjimų ir įgūdžių:

- 1) labai sunkiai nustato žemėlapyje vaizduojamą laikotarpį, dešimtmetį ar dešimtmečių sandūrą;
- 2) sunkiai geba susieti istorinį įvykį ar procesą, kuris turėjo įtakos valstybių sienų ir plotų kaitą;
- 3) tik iš dalies geba nusakyti kai kurių valstybių ar teritorijų pavadinimus, tų teritorijų priklausomybę pagal pateiktus kontūrus žemėlapyje.

Neturint šių gebėjimų teisingai atsakyti į 76–91 užduoties klausimus mokiniams nebuvo lengva (sunkumas – 45,67 proc.).

IŠVADOS

Istorijos valstybinio brandos egzamino užduotis atitiko egzamino matricą. Mokinių žinios ir gebėjimai iš politologijos buvo tikrinamos atvirojo tipo klausimais (61–75), o ne klausimais su pasirenkamaisiais atsakymų variantais. Pateiktų šaltinių skaičius buvo optimalus. Šaltiniai žinomi, jų apimtis nedidelė (palyginus su pernai metais), nurodyti šaltinių autoriai.

Pirmoji egzamino užduoties dalis (1–30 klausimai) reikalavo ne tik žinių, bet ir gebėjimų jas taikyti.

Antrojoje dalyje (31–91 klausimai) trūko užduočių, reikalaujančių kritiškai vertinti ir interpretuoti, daryti išvadas ir jas pagrįsti.

Taigi, vertinant 2004 m. istorijos valstybinio brandos egzamino užduotį, galima konstatuoti, kad antroji užduoties dalis galėjo būti daugiau orientuota į mokinių gebėjimų tikrinimą. Antrosios dalies klausimai, skirti darbui su šaltiniais, turėtų būti parengti taip, kad atsakant reikėtų ne tik nurodyti vieno ar kito šaltinio atsiradimo prielaidas, išskaityti šaltinyje pateiktą informaciją, lyginti šaltinius, bet ir išsamiau paaiškinti, įvertinti, argumentuoti, analizuoti ir daryti išvadas. Tokie klausimai įvairiapusiškiau ir išsamiau patikrintų mokinių žinias ir gebėjimus, nes išsamesni ir labiau argumentuoti atsakymai sudarytų galimybę vertintojams optimaliau juos įvertinti. Be to, be išsamesnių atsakymų sudėtinga patikrinti mokinių gebėjimus suvokti istorinių procesų priežastis ir pasekmes.

REKOMENDACIJOS

Mokiniam

- Atidžiai perskaityti užduoties klausimus ir šaltinius. Jeigu klausiama dviejų dalykų, neužmiršti atsakyti į abi klausimo dalis; atkreipti dėmesį, kad keli klausimai gali būti tarpusavyje susiję. Šaltiniuose ieškoti atsakymų „raktų“.
- Dirbant su žemėlapiiais
  - nustatyti, kokia erdvė ir kokie įvykiai vaizduojami ar nagrinėjami, kokia tema;
  - jei pateikti du žemėlapiai, juos reikia palyginti, pastebėti panašumus ir skirtumus, nustatyti, kaip pateikta informacija, kokie sutartiniai ženklai vartojami, ką tie sutartiniai ženklai galėtų reikšti.

- jų nesupainioti, atidžiai žiūrėti, kurio žemėlapiu pateikta informacija reikia remtis atsakant į klausimą
- įsidėmėti, kad žemėlapiuose pateikta valstybių numeracija turi būti išlaikoma ir atsakyme.
- Nagrinėjant karikatūrą, statistinę lentelę, reikia ne tik atidžiai išstudijuoti, bet ir sieti jas su rašytiniais šaltiniais.
- Stengtis nepainioti epochų.

Mokytojams

- Ugdyti mokinių gebėjimą dirbti su istoriniu kontūriniu žemėlapiu, vadovaujantis metodine pedagogine literatūra, kuri pateikia daug būdų, kaip mokyti mokinius skaityti žemėlapi.
- Mokyti mokinius susieti istorinius įvykius ar procesus su valstybės sienų ir plotų kaita; aiškinti kuo skiriasi istorinis įvykis nuo proceso, reiškinių.
- Mokyti lyginti tą pačią vaizduojamą erdvę, bet skirtingais istoriniais laikotarpiais.
- Atkreipti mokinių dėmesį į Lietuvos valstybės kaimynus įvairiais istoriniais laikotarpiais.
- Ugdyti mokinių gebėjimus šaltiniuose atrinkti esminę informaciją, kuri reikalinga norint atsakyti į pateiktus klausimus.
- Mokyti esminius epochos įvykius sieti su procesais ir tendencijomis, vyravusiais tuo laikotarpiu; nustatyti įvykio dešimtmetį, dešimtmečių sandūrą, amžių, įvardyti epochą, laikmetį; atkreipti mokinių dėmesį į istorinių įvykių priežastis ir pasekmes.

Užduočių rengėjams

- Užduotyje turėtų būti lengvesnių klausimų, kurie padėtų geriau ir patikimiau diferencijuoti mokinius pagal dalyko žinias ir gebėjimus.
- Parengti užduočių (klausimų), reikalaujančių:
  - pažymėti kontūriniame žemėlapyje įvykį, reiškinį;
  - paaiškinti, kodėl kito valstybių sienos, kokią reikšmę turėjo valstybei teritorijos praradimas ar įsigijimas;
- Pateikti tokius žemėlapius, kurie nebūtų tušti ir vienas nuo kito tesiskirtų tik valstybių plotais ir sienomis, bet kurie teiktų įvairią informaciją sutartiniais ženklais. Tokie žemėlapiai leistų pateikti įvairesnių klausimų. Aiškindami žemėlapiu legendą, mokiniai galėtų nurodyti ne tik valstybės pavadinimą, teritoriją, bet ir istorinį įvykį, procesą; nusakyti, kokios įtakos visa tai turėjo valstybių sienoms, plotams.
- Vengti vienas kitą dubliuojančių klausimų.
- Nurodyti visų šaltinių autorius. Tai leistų siekti gilesnės šaltinių analizės, brandesnių išvadų ir platesnio apibendrinimo.
- Reikalauti išsamesnių apibendrinamųjų klausimų atsakymų, kurie parodytų istorinių žinių gilumą bei brandą.

